

La fi d'una generació política

Fèlix Pons, referència del progressisme balear els darrers trenta anys, es va morir el dia 2 de juliol.

La mort de Fèlix Pons (Palma, 1942-2010), de resultes d'un càncer que tenia des de feia temps, deixa òrfena tota una generació de polítics progressistes que durant la transició democràtica va tenir-lo com a principal referent. Pons va exercir una intensa activitat política durant 22 anys, tant a Palma com a Madrid, on fou ministre espanyol d'Administració Territorial (1985-1986) del primer govern de Felipe González (1982-1996) i presi-

dent del Congrés dels Diputats durant deu anys (1986-1996). Amb ell desapareix en certa manera la generació política de la transició a les Balears.

Organitzador del PSOE a les Illes. A començament dels anys 70 del segle passat, Fèlix Pons era un home molt ben relacionat tant amb els cercles de la clandestinitat d'esquerra com amb empresaris i persones de rellevància social. Era vist com un moderat que, des de posicions

progressistes, podia arribar a ser un polític de primer ordre a les Illes, en uns anys en què tothom ensumava la caiguda de la dictadura després de la mort de Franco, que ja era a les acaballes de la seva vida. El 1974 el *Diario de Mallorca* publicà un ampli reportatge sobre "els mallorquins del futur", i el nom de Fèlix Pons hi era el més destacat. En aquells moments, Pons preparava aquest futur organitzant el PSOE. D'una manera un xic caòtica –tot sigui dit–, perquè, com ell recordava en una entrevista concedida a EL TEMPS, "en aquell temps la veritat és que, per raó de la necessària discreció amb que ens movíem, érem dos –Emilio Alonso i

Assistència molt nombrosa al funeral

El dimarts al vespre la Seu de Mallorca s'omplí de personalitats per donar el darrer comiat a Fèlix Pons. Entre la curiositat dels turistes que passejaven pels voltants, arribaren a la catedral mallorquina una nodrida representació de la intel·lectualitat, la política, l'economia, la judicatura i, en fi, de tota la societat mallorquina i balear. Alguns dels turistes esperaven expectants a veure si reconeixien cap cara famosa, tot i que el negre de dol els feia preveure que allò que era a punt de començar a dins del temple gòtic no era cap celebració festiva. La plana major del PSOE –amb Francesc Antich, Francina Armengol i Aina Calvo, presidents respectivament del govern, del Consell de Mallorca i de l'Ajuntament de Palma–, la del PP –amb el president del partit, José Ramón Bauzá, al capdavant–, del PSM –el secretari general, Biel Barceló–, d'EU –Eberhard Grosske–, una representació

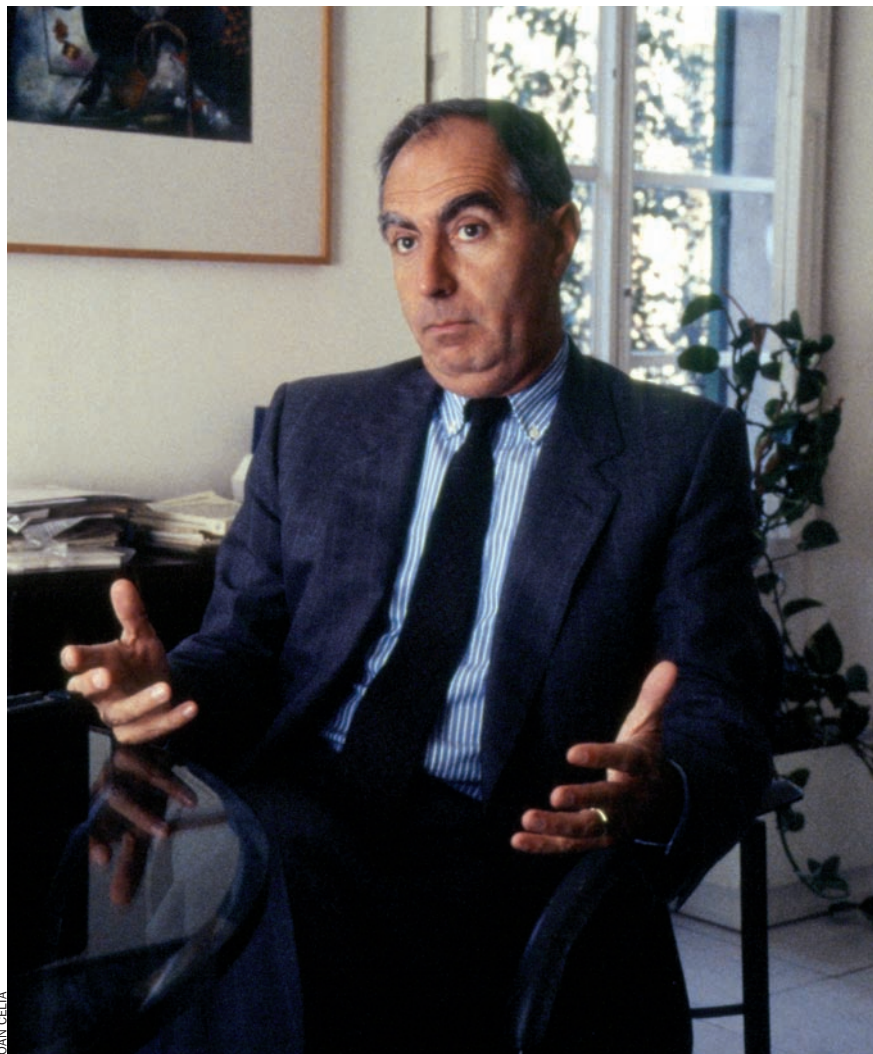

El president balear, Francesc Antich; la vice-presidenta del govern espanyol, M. Teresa Fernández de la Vega; i la presidenta del Parlament balear, Aina Rado, al funeral de Fèlix Pons.

jo- que intentàvem muntar el PSOE a Palma, però cadascú pel seu compte i sense saber l'un què feia l'altre". A final d'any, no obstant això, els dos socialistes convergeixen i, juntament amb més gent, entre les quals es comptava Ramon Aguiló –que fou el primer batlle democràtic de Palma (1979-1991)–, reïxen a organitzar un petit grup que formarà la Federació Socialista Balear-PSOE.

Malgrat que fora del PSOE Pons era vist com un gran valor polític, dins la seva pròpia organització no passava ben bé igual. El partit va créixer ràpidament en militància just després de la mort de Franco (1975) i, amb vista al primer congrés federal legal (1976) des de la República, es creen dos grups enfrontats. L'un, el marxista o radical. L'altre, el socialdemòcrata o moderat. Pons era el líder d'aquest segon corrent. A les assemblees per a elegir els delegats que

força important del govern –Joana Barceló, Fina Santiago, Tomeu Llinàs, Albert Moragues, Vicens Thomàs, Pilar Costa...– volgueren acompanyar la família de Pons en el funeral. També hi foren presents el president del Tribunal Superior de Justícia de les Balears, Antoni Terrassa; el president de la Caixa de Balears, Sa Nostra, Fernando Alzamora; l'ex-batlle de Palma Ramon Aguiló –avui fora del PSOE–; l'ex-president del govern balear Gabriel Cañellas (PP), que fou el gran adversari polític de Pons als inicis de l'autonomia illenca; a més d'una important representació de la classe política de Madrid, amb el president del Congrés, José Bono, al capdavant, acompanyat per l'ex-president de la cambrà Federico Trillo i la vice-presidenta del govern, María Teresa Fernández de la Vega, entre més. Així mateix, hi van assistir moltes persones anònimes que volgueren oferir el darrer homenatge a qui el bisbe de Mallorca, José Murgui, qualificà de “polític íntegre” i persona “bona”.

JOAN GELIÀ

Fèlix Pons en una imatge del novembre del 1995, pocs mesos abans de la derrota del PSOE a les eleccions espanyoles, quan encara era president del Congrés dels Diputats.

haviem d'anar al congrés federal saltà la sorpresa quan Pons no fou elegit, cosa que palesava que els radicals eren majoritaris. Però ell fou present al congrés per invitació directa de la direcció federal. Tanmateix, aquell enfrontament va ser el primer d'una colla de divergències al si del PSOE illenc. Pons sempre s'alineà amb els més moderats del partit socialista, amb Felipe González al capdavant, mentre que la majoria de la FSB-PSOE es mostrava primer més radical d'esquerres i, més tard, més autonomista que no la línia oficialista que Pons representava.

Pons i l'autonomia. A les primeres eleccions democràtiques, les del 15 de juny del 1977, Fèlix Pons va ser el cap de llista del PSOE al Congrés espanyol per les Balears.

Els resultats no varen ser cap gran sorpresa: guanyà àmpliament la Unió del Centre Democràtic (UCD), però el PSOE quedà a poca distància. Pons era elegit diputat. Malgrat que al si del partit el corrent majoritari era el marxista, la projecció pública que pren Pons després de les eleccions el converteixen indubtablement en el líder del socialisme illenc. Com a tal ha de negociar l'inici del procés autònom tant amb UCD com amb Aliança Popular (AP –avui PP– aconseguí el 1977 un senador per Eivissa: Abel Matutes), i també amb els partits que no havien obtingut representació però continuaven essent molt actius: el PSI (Partit Socialista de les Illes, que després es convertirà en els dos PSM: de Mallorca i de Menorca) i PCE.

Pons es va mostrar sempre com un autonomista convençut, però no era

nacionalista. Per això sovint tingué topades amb el PSI, com n'havia tingudes abans amb la Unió Autonomista de Josep Melià i Pericàs (aquest partit no va obtenir cap escó a les eleccions del 1977 i després dels comicis es va dissoldre). PSI i PCE volien un procés autonòmic que superàs l'àmbit legal d'aquell moment. Volien una autonomia política per a les Balears abans de la Constitució, tot d'una. Però el PSOE de Pons es mostrà partidari de negociar amb la UCD i amb el govern d'Adolfo Suárez des de posicions molt més moderades. Així sorgí la preautonomia il·lenca (1978).

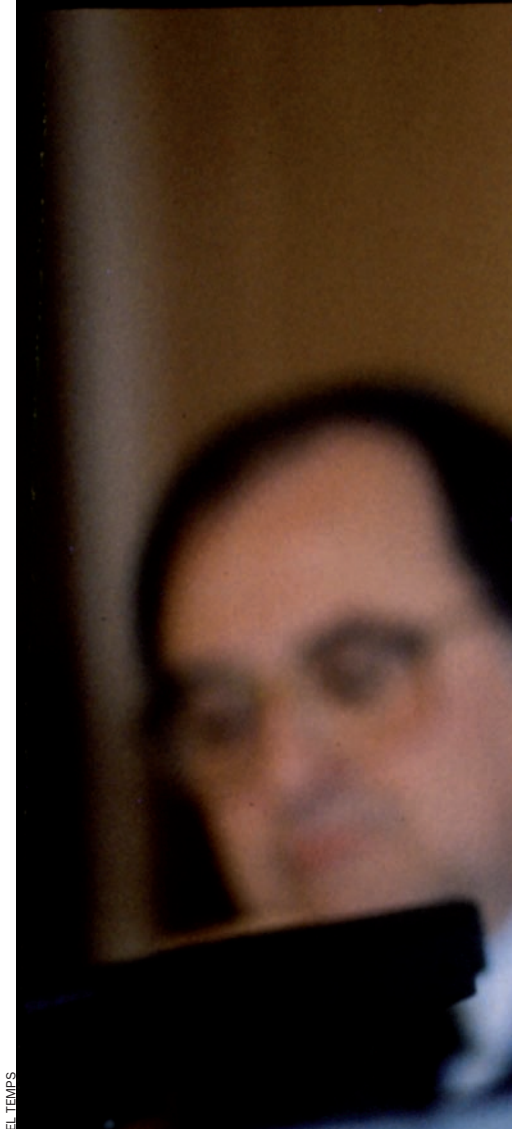
Com a diputat al Congrés a la primera legislatura, Pons participà activament en les tasques de la redacció de la Constitució espanyola (1978). Novament elegit diputat el 1979, participà activament en el llarg procés de negociació i de redacció de l'Estatut d'Autonomia de les illes Balears (1983). Durant el període 1979-1982 quedà redactat, tot i que després de les eleccions del 1982, amb l'enfonsament de la UCD i l'ascens d'AP, aquest partit volgué introduir canvis en la redacció estatutària. Pons s'oposà aferrissadament a les pretensions d'AP pel que feia al català, que els conservadors volien eliminar o, si més no, evitar que fos declarat com a llengua pròpia de les Balears. Acon-

seguí d'imposar les seves tesis i el català quedà a l'Estatut com a idioma oficial i propi de les Illes.

En acabar-se la segona legislatura, Pons no repetí com a candidat al Congrés. Tornà a Palma i es disposà a encapçalar la llista del PSOE a les primeres eleccions autonòmiques de les Illes.

Un president sense presidència.

A les Balears tothom considerava fet que el PSOE guanyaria els primers comicis autonòmics. El resultat de les eleccions espanyoles l'octubre del 1982, en què havia superat de sobres AP, ho feien imaginar a molta gent. No tant a Pons, que en una entrevista a EL TEMPS (1996) recordava que "no em vaig veure mai com a president, teníem opcions de guanyar però jo no pensava que tot fos fet". La seva desconfiança tenia raó de ser. AP i PSOE empataren en escons. El PSM (de Mallorca i de Menorca), amb quatre escons, es decantava cap a un pacte amb els socialistes. El nou partit regionalista, creat l'octubre anterior per Jeroni Albertí, Unió Mallorquina, amb vuit escons (els sis propis més dos adherits de partits aliats: un de menorquí i un altre d'eivissenc) tenia la capacitat de desequilibrar i donar la presidència o bé a Pons o bé al líder d'AP, Gabriel Cañellas.

Fill d'un regionalista

Fèlix Pons era el fill de Fèlix Pons i Marquès. Son pare fou regidor de l'Ajuntament de Palma durant la Segona República, en representació del Partit Regionalista, i com a intel·lectual es va relacionar activament amb tots els cercles culturals que arribaren a fer reeixir l'aventura de publicar la revista *La Nostra Terra*, un referent en la lluita per la recuperació lingüística i cultural de les Balears. En acabar la guerra (1936-1939), Pons i Marquès passa uns anys d'obligada discreció fins que el seu nom torna aparèixer en públic el 1947 per presidir –només un any– el Reial Club Esportiu Mallorca. Durant la Segona Guerra Mundial, es relacionà amb cercles anglòfils i entrà en contacte, cada vegada més intensament, amb àmbits monàrquics que començaven a allunyar-se de la dictadura de Francisco Franco. Ideològicament evolucionà fins a la democràcia cristiana. Políticament, mantingué contactes amb els exiliats, en cerca d'una possible sortida a la dictadura. El 1962 participà en allò que el règim franquista anomenà el *contuberni de Munic* –reunió del moviment europeu que pretenia ajudar a democratitzar l'estat espanyol–, per la qual cosa el govern de Franco li va imposar uns anys de desterrament a l'illa de Lanzarote.

Aleshores s'activaren allò que més endavant Pons anomenà "elements extraparlamentaris" per a impedir que Fèlix Pons obtingués la presidència. El financer Carlos March (de la Banca March) reuní al seu despatx de Madrid Gabriel Cañellas, Jeroni Albertí i diverses persones més. Els líders d'AP i d'UM tenien molt mala relació personal i d'aquí ve que a Palma hom pensàs que UM es decidiria a votar el PSOE i, per tant, faria president Pons. Tanmateix, la poderosa dreta tradicional balear no volia veure un socialista, per moderat que fos, a la presidència autonòmica. Segons que explicà Albertí en una entrevista posterior (1996), aleshores "jo no era lliure econòmicament" i la pressió en aquest sentit va fer que votàs Cañe-

llas en lloc de Pons. Dit altrament: el sotmeteren a un xantatge amb relació als seus negocis particulars. El vergonyós pacte de Madrid entre AP i UM quedà escrit i signat i estotjat a la caixa forta del financer. Mai no es va fer públic.

Carrera a Madrid. Pons quedà com a portaveu del partit majoritari a l'oposició i, durant més de dos anys (1983-1985), va entaular durs debats amb Cañellas i més portaveus d'AP. El 1985 Felipe González li proposà d'acceptar la cartera de ministre d'Administració Territorial. L'acceptà. Segurament no fou aliè a la seva decisió el fet que les divergències internes al PSOE balear –entre els majoritaris o autonomistes i els ofici-

alistes que ell encapçalava– eren més intenses que mai. Abandonà la política balear i mai més no hi tornà.

Després de les eleccions espanyoles del 1986, que tornà guanyar el PSOE amb majoria absoluta, González li va oferir de ser candidat a president del Congrés. Acceptà i fou elegit. Ocupà el càrrec durant deu anys, i, en anar-se'n, la majoria dels grups polítics l'acomiadaren entre forts aplaudiments.

Tornà a Palma per exercir la seva professió: l'advocacia. En una ocasió, després d'una entrevista concedida a EL TEMPS, va dir, referint-se a la seva renúncia a l'escorta policíaca: “És molt incòmode, no tant per a mi com per a la gent que trob pel carrer o per veure amics.” En aquells moments,

Pons era un dels objectius principals d'ETA.

En tornar a Palma no tingué gaire bones relacions amb la nova cúpula del PSOE balear, hereva dels autonomistes que tradicionalment s'havien enfrontat amb Pons. L'excepció és la batllessa de Palma, Aina Calvo, amb qui va tenir una cordial relació els darrers anys. Malgrat l'allunyament de l'oficialitat del PSOE balear, mai no va criticar públicament els seus companys. Va mantenir la discreció fins al final, fins i tot quan, sabent que patia un càncer mortal, poca gent sabia que un dels noms més rellevants de la vida política balear dels darrers trenta anys s'anava extingint.

Miquel Payeras